

POSTANOWIENIE

Dnia 19 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania P. Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Nowym Sączu
z udziałem zainteresowanego P. Z.1
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 listopada 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 16 sierpnia 2023 r., sygn. akt III AUa 1338/21,

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. zasądza od P. Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Nowym Sączu kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści) złotych, wraz z odsetkami, o których mowa w art. 98 § 1¹ k.p.c. - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 20 września 2019 r. (nr [...]/2019) oraz uzupełniającą decyzją z 23 października 2020 r. (nr [...]/1/19) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Nowym Sączu ustalił, że P. Z. jako osoba współpracująca z małżonkiem P. Z.1, prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą, nie podlega obowiązkowym

ubezpieceniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 6 marca 2014 r. do 20 grudnia 2018 r. W uzasadnieniu powyższych decyzji Zakład Ubezpieczeń Społecznych wskazał, że okoliczności faktyczne w rozpatrywanej sprawie, ustalone w toku prowadzonego przez organ rentowy postępowania wyjaśniającego, wskazują na brak podstaw do uznania, iż pomoc odwołującej może być zakwalifikowana jako współpraca z małżonkiem prowadzącym działalność gospodarczą. Zdaniem organu rentowego pomoc ta była okazjonalna i powinna być traktowana jako wypełnienie obowiązku pomocy i współdziałania dla dobra rodziny. Pomoc świadczona przez P. Z. nie była na tyle istotna, aby miała poważny wpływ na dochody uzyskiwane z działalności małżonka. Organ rentowy wskazał także, że ustalenie wysokiej podstawy wymiaru składek dla ubezpieczonej miało związek z jej ciążą i zamiarem uzyskania wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Wyrokiem z 25 maja 2021 r. (sygn. akt IV U 154/20) wydanym w sprawie P. Z. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Nowym Sączu przy udziale P. Z.1 o podleganie ubezpieczeniom społecznym, Sąd Okręgowy w Tarnowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych: oddalił odwołanie, zasądził od odwołującej P. Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Nowym Sączu kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania oraz odstąpił od obciążania uczestnika P. Z.1 kosztami postępowania.

Na skutek apelacji odwołującej P. Z., Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 16 sierpnia 2023 r. (sygn. akt III AUa 1338/21), w punkcie pierwszym oddalił apelację, natomiast w punkcie drugim zasądził od P. Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Nowym Sączu kwotę 240 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się niniejszego postanowienia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie do Sądu Najwyższego wniosła odwołująca zaskarżając judykat w całości, zarzucając rozstrzygnięciu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1. art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 111 § 1a k.p.a. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że czynność

organu rentowego polegająca na uchyleniu decyzji administracyjnej nr [...]2019 z 20 września 2019 r., w trakcie biegu terminu do jej zaskarżenia poprzez wydanie w tym samym czasie nowej decyzji administracyjnej, tj. decyzji nr [...]1/2019 z 23 października 2019 r., stanowi w istocie uzupełnienie decyzji uchylonej (o którym mowa w art. 111 § 1 k.p.a.), względnie oparcie rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego na nieistniejącej podstawie prawnej, prowadzącej do uznania, że organowi rentowemu przysługuje prawo do uchylenia własnej decyzji nieostatecznej, zaś Sądowi orzekającemu prawo do dokonywania wykładni decyzji administracyjnych (aktów władztwa administracyjnego) w sposób sprzeczny z ich literalną treścią;

2. art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że:

a. czynności podejmowane w ramach współpracy z osobą prowadzącą działalność gospodarczą muszą polegać na działaniach mających bezpośredni związek z przedmiotem prowadzonej działalności;

b. posłużenie się nieznanym ustawie kryterium „istotności” dla oceny, czy odwołującą współpracowała z mężem bez jednoczesnego wyjaśnienia, w jaki sposób należy rozumieć to pojęcie i czy należy je interpretować w sposób abstrakcyjny, czy też w odniesieniu do konkretnej sytuacji.

Z uwagi na stawiane w skardze kasacyjnej zarzuty, skarżąca wniosła o wyznaczenie rozprawy oraz uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Skarżąca wniosła także o przyjęcie przedmiotowej skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazując, że w jej ocenie w sprawie występują istotne zagadnienia prawne, których rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla sprawy odwołującej, ale również dla podobnych spraw, przyczyniając się jednocześnie do ukształtowania praktyki stosowania przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, do których ta ustawa się odwołuje.

W pierwszej kolejności skarżąca wskazuje, że w sprawie niniejszej rozstrzygnięcia wymaga kwestia rażącego naruszenia przepisów przez organ rentowy, które to naruszenie, przynajmniej *prima facie* pozwala przyjmować, iż

decyzja administracyjna nr [...]1/2019 jest nieważna, podniesienie zarzutów sformułowanych w treści niniejszej skargi wydaje się zdaniem skarżącej w pełni usprawiedliwione.

Kolejnym z zagadnień prezentowanych przez skarżącą jest wyjaśnienie, czy sąd powszechny rozpatrujący odwołanie od decyzji z zakresu ubezpieczeń społecznych winien poddawać swojej ocenie relacje, jakie zachodzą pomiędzy nieostatecznymi decyzjami administracyjnymi wydanymi „w tej samej sprawie”, których zakresy rozstrzygnięcia są tożsame. W szczególności zaś, czy sąd powszechny z przyczyn natury proceduralnej może uznać, że określona decyzja administracyjna jest decyzją nieważną, jeżeli naruszenia przepisów k.p.a. są oczywiste i dostrzegalne bez konieczności prowadzenia w tym zakresie jakichkolwiek ustaleń faktycznych. Kluczowe znaczenie zdaniem skarżącej ma dokonanie oceny aspektu formalnego, od którego przesądzenia zależy, czy akt administracyjny, będący przedmiotem zaskarżenia jest aktem ważnym, czy też jego wada jest taka doniosła, że należy wyeliminować go z obrotu prawnego (odmówić mu doniosłości prawnej).

Kolejnym problem prawnym wyłaniającym się na tle niniejszej sprawy – jak wskazuje skarżąca - jest określenie, czy sąd powszechny może, tak jak uczynił to Sąd Apelacyjny w Krakowie, dokonywać wykładni decyzji administracyjnej stosując instytucje prawa cywilnego. W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny w istocie rzeczy doszedł do przekonania, że intencja organu rentowego była inna, niż wynika to z treści wydanej przez ten organ decyzji administracyjnej. Jeżeli w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny wskazuje, że „sens i cel” decyzji nr [...]1/2019 sprowadza się do dodatkowego rozstrzygnięcia w przedmiocie ubezpieczenia chorobowego, podczas gdy organ rentowy w treści decyzji nr [...]1/2019 wskazuje wyraźnie, iż dokonuje uchylecia decyzji nr [...]1/2019 i ponownie orzeka w tym samym przedmiocie, to działanie takie stanowi w istocie wykładnię oświadczenia woli organu rentowego na podstawie art. 65 k.c. Tymczasem pomiędzy odwołującą, a organem nie zachodzi żaden stosunek cywilnoprawny, zaś organ rentowy wydając decyzję administracyjną nie składa odwołującej oświadczenia woli, lecz rozstrzyga władczo o jej prawach i obowiązkach.

Odpowiadając na wywiedzioną skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (w zw. z tym, że zdaniem organu rentowego nie spełnione zostały przesłanki z art. 398⁹ § 1 k.p.c.), a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jej oddalenie w całości oraz orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującej nie kwalifikuje się do przyjęcia i jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym bowiem razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a jego zadaniem nie jest przecież dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Strona skarżąca, formułując wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Przypomnieć więc należy, że przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje strona skarżąca (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, ze wskazaniem argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne" (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51; z 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126 oraz z 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem strony skarżącej jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Przy czym nie można zasadnie twierdzić, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy we wcześniejszym orzecznictwie wyraził swój pogląd w podnoszonej kwestii, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2014 r., I UK 64/14, LEX nr 2630721). Istotne jest przy tym, aby problem prawny, ujęty w skardze kasacyjnej, dotyczył kwestii decydującej o rozstrzygnięciu sprawy. Nie może być bowiem dla niej prawnie

obojętny. Innymi słowy, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne tylko wtedy, kiedy wynik sprawy uzależniony jest od interpretacji przepisów przedstawionych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 września 2005 r., I PK 98/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 243 i z 29 czerwca 2001 r., I PKN 33/01, OSNP 2003 nr 9, poz. 228). Strona skarżąca nie wykazała istnienia tej właśnie przesłanki przedsądu. Przedstawione przez stronę skarżącą pytania nie wskazują na istnienie rzeczywistych zagadnień prawnych, a tym bardziej - wobec braku stosownego uzasadnienia prawnego, o którym mowa wyżej – aby zagadnienia te były istotne – w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Nie można także zasadnie twierdzić, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy we wcześniejszym orzecznictwie wyraził swój pogląd w podnoszonej kwestii, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2014 r., I UK 64/14, LEX nr 2630721). Strona skarżąca sama wskazała, że Sąd Najwyższy zajmował się już wykładnią art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest także pogląd, że sąd w postępowaniu cywilnym, w tym sąd ubezpieczeń społecznych, może i powinien dostrzegać wady decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania, a więc, gdy decyzja taka została wydana przez organ niepowołany lub w zakresie przedmiotu orzeczenia bez jakiegokolwiek podstawy w obowiązującym prawie materialnym, względnie z oczywistym naruszeniem reguł postępowania administracyjnego. W takich przypadkach decyzja jest bowiem bezwzględnie nieważna (nieistniejąca prawnie) i nie wywołuje skutków prawnych (koncepcja tzw. bezwzględnej nieważności decyzji administracyjnej - por. wyrok z 10 czerwca 2010 r., I UK 376/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 295 i szeroko przytoczone w nim orzecznictwo oraz wyrok Sądu Najwyższego z 22 lutego 2023 r., III USKP 169/21, Legalis nr 2926933).

Sąd Najwyższy wypowiadał się także wielokrotnie w zakresie oceny, czy pomoc świadczona przez małżonka może być uznana za współpracę przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Ocena, czy pomoc świadczona przez małżonka może być uznana za współpracę, wymaga przy tym uprzedniego

zbadań stanu faktycznego nie tylko w zakresie charakteru i rodzaju czynności podejmowanych przez członka rodziny, lecz także czasu potrzebnego na ich wykonanie (w skali dnia, tygodnia, miesiąca), ich znaczenia i wartości dla prowadzonej działalności, a także zorganizowania i powiązania z działalnością gospodarczą. Innymi słowy, ustalenie, czy w konkretnej sprawie mamy do czynienia ze współpracą przy prowadzeniu działalności pozarolniczej należy do ustaleń faktycznych (zob. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2024 r., I USK 507/23, Legalis nr 3078674; postanowienie Sądu Najwyższego z 12 września 2023 r., II USK 348/22, Legalis nr 2981026; wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2024 r., III USKP 46/23, Legalis nr 3063704 i wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., III USKP 43/22, Legalis nr 2950470).

Podkreślić także należy, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., jest bowiem związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Związanie to wyklucza nie tylko przeprowadzenie w jakimkolwiek zakresie dowodów, lecz także badanie, czy sąd drugiej instancji nie przekroczył granic swobodnej ich oceny. Z tego punktu widzenia każdy zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem kwestionowania wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, tak jak to ma miejsce w niniejszej sprawie, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c. jest a *limine* niedopuszczalny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., II CSK 95/18, LEX nr 2645127).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a o kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[a.ł]

